CAMELIA STAN

PROPRIETĂŢI SINTACTICE ALE ADJECTIVULUI *TOT* ÎN LIMBA ROMÂNĂ VECHE

Comportamentul sintactic al adjectivului *tot* (cuantificatorul universal tipic al grupului nominal) ridică, în limba română, două probleme majore: problema relevanţei tipologice şi problema modificărilor diacronice.

Principala trăsătură parametrică a cuantificatorului *tot* (legată de un parametru/ criteriu de variaţie tipologică a limbilor) este distribuţia sintactică a cuantificatorului în raport cu articolul definit (coocurenţa cuantificatorului cu articolul).

Structurile grupului nominal cuantificate prin *tot* diferă parţial în româna veche faţă de româna actuală.

Observaţiile succinte care urmează au ca obiect structurile românești vechi; structurile actuale vor fi aduse în această discuţie doar pentru a preciza sensul de evoluţie a tiparelor sintactice. În interpretarea structurilor fără articol am adoptat un punct de vedere care concordă cu observaţiile profesorului G. G. Neamţu asupra conceptului *nedeterminare.*

Perspectiva abordării noastre este contrastivă, tipologică, structurile românești vechi fiind raportate, în special, la stadiul vechi al idiomurilor romanice. Cadrul teoretic este cel al sintaxei diacronice actuale, de orientare generativă.

1. Perspectivă tipologică

Particularităţile sintactice pe care adjectivul *tot* le are în limbile romanice au fost sistematizate de W. Meyer-Lübke (1900, p. 203−204, §165).

Autorul a precizat că gruparea TŌTUS „tot” + nume se realizează în limbile romanice în patru tipuri de structuri, în funcţie de topică şi de prezenţa articolului definit:

(a) TŌTUS ĬLLE HŎMO;
(b) ĬLLE HŎMO TŌTUS;
(c) TŌTUS HŎMO;
(d) HŎMO TŌTUS.

W. Meyer-Lübke a grupat româna (veche sau modernă) şi portugheza (modernă), arătând că acestea cunosc doar structura cu articol: rom. *tot omul* (v.rom. *totu omul*, CV, f. 57^{r}), pg. *todo o homem* „tout homme” (glosa autorului) (cf. structuri similare, în portugheza braziliană, *apud* Penny 2004, p. 165; pentru portugheza veche, vezi Poerck–Mourin 1961, p. 41; Nunes 1989, p. 256−257). În română, numele însoţit de *tot* este articulat inclusiv după prepoziţiile care se construiesc cu numele nearticulat: v.rom. *fără de totu rrăspunsul* (CV, f. 6^{v}) „sans aucun contredit” (glosa autorului); cf. *fără (de) răspuns* (despre caracterul specific pentru română al

BDD-V684 © 2015 Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:58:42 UTC)

structurilor cu articol sg./pl., vezi și Niculescu 1965, p. 66; Lombard 1974, p. 223−227). W. Meyer-Lübke a admis posibilitatea ca în română să se fi manifestat o influenţă ilirico-albaneză, dată fiind existenţa unei structuri similare în albaneză.

În celelalte idiomuri romanice, articularea numelui nu este sensibilă la prezenţa adjectivului cu sensul „tot”.

În latina târzie, TŌTUS a fost utilizat în locul lui OMNIS (la singular și la plural; Väänänen 1981, p. 127) și a preluat valorile acestuia, exprimând „integralitatea” și „totalitatea văzută distributiv” (pentru originea formelor și a sensurilor adjectivului „tot” în diversele idiomuri romanice, vezi Elcock 1960, p. 112; pentru sensurile din latină ale adjectivelor OMNIS, TŌTUS, vezi Theil 1887, s.v.).

W. Meyer-Lübke (1900, p. 204) a remarcat diferenţa semantică dintre structurile de tipul (a) TŌTUS ĬLLE HŎMO (sg./pl.) și (c) TŌTUS HŎMO (sg./pl.), în italiană: *tutta la città* „la ville dans son intégrité”; *tutti gli uomini* „les hommes dans leur totalité; tous les hommes”; *tutta città* „tout ce qui répond au concept: ville; toute ville” (glosele autorului).

În italiana veche existau și structuri de tipul (c) TŌTUS HŎMO, fără articol, care exprimau însă o semnificaţie definită (sg. *per tutto di*; pl. *di tutte parti*; vezi, mai recent, Poletto 2014, §5). Așadar, distincţia semantică dintre tiparele (a) TŌTUS ĬLLE HŎMO și (c) TŌTUS HŎMO nu a fost netă și sistematică de la început; această distincţie s-a dezvoltat în timp (Meyer-Lübke 1900, *loc. cit.*).

Şi franceza actuală dispune de posibilitatea de a distinge formal, prin prezenţa articolului, valoarea „integralitate” de valoarea „totalitate văzută distributiv” (din structurile fără articol): fr. *toute la ville*, *toute ville* (Lombard 1974, p. 223). Claude Buridant (2000, p. 164−165) arată că, în franceza veche, cuantificatorul, cu forma *tot*, nu realiza sistematic această distincţie formală.

Claude Buridant (*ibidem*) precizează că, la plural, nearticularea a fost înregistrată în situaţii mai variate în franceza veche decât în franceza actuală. Urme ale structurilor vechi de tipul (c) TŌTUS HŎMO se păstrează în limba modernă: fr. *en tous lieux*; *toujours* (v.fr. *toz jorz/jors* „tous les jours”); *la Toussaint* (Meyer-Lübke 1900, p. 204).

A. Ledgeway (2012, p. 102) a înregistrat construcţia catalană de tipul (a) TŌTUS ĬLLE HŎMO, care conţine pluralul *tots* și articolul definit.

W. Meyer-Lübke (1900, *loc. cit.*) a formulat observaţia că, în stadiul vechi al limbilor romanice, tiparul (c) TŌTUS HŎMO era construit cu nume abstracte (v.sp. *de toda voluntat* „de tout cœur” – glosa autorului) și nume colective (it. *tutta cristianità*); utilizarea altor tipuri de nume era limitată (cf. ex. din castiliana veche, *apud* Poerck–Mourin 1961, p. 117).

W. Meyer-Lübke (1900, p. 204) a înregistrat și situaţia specială a expresiilor numerice colective, în care TŌTUS este construit cu un numeral. Unele formaţii romanice nu conţin articol: rom. *tustrei*; fr. *tous deux* (tipar vechi, utilizat și astăzi); sp. *todos tres*; it. *tutti e tre* și, uneori, *tutti tre*; sard. *tottas tres féminas/ómines* (*apud* Jones 1993, p. 38); catalan *a tots dos* (*apud* Ledgeway 2012, p. 288). Tiparul

BDD-V684 © 2015 Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:58:42 UTC)

cu articol, din franceza modernă, *tous les deux,* este analogic (Meyer-Lübke 1900, *loc. cit.*).

Româna distinge formaţiile *tustrei*, *toate trei* şi *toate cele trei* (Lombard 1974, p. 225).

2. Perspectivă diacronică

În româna veche, între secolele al XVI-lea–al XVIII-lea (pentru periodizare, vezi I. Gheţie, în ILRL, p. 52−53), constrângerile sintactice ale articulării după *tot* nu erau fixate (vezi, recent, Stan 2013, p. 31−32, 50, 98−99, 101).

2.1. Vechimea atestărilor

Tiparul cu articol ataşat enclitic numelui a fost înregistrat în cele mai vechi texte româneşti continue, conservate până astăzi − *Psaltirea Hurmuzaki* şi *Scrisoarea lui Neacşu* (1):

(1) a. *tutor vrăjmaşi**lor*** (PH f. 16^{r});
b. den *toate oraşe**le*** (DÎ, I, *Scrisoarea lui Neacşu*, *Câmpulung, Argeş, c. 1521, f. 1^{r}).

2.2. Structurile cu/fără articol în documentele originale din secolul al XVI-lea

Tiparul cu articol este general în documentele originale (netraduse) din secolul al XVI-lea care alcătuiesc corpusul DÎ. Acest tip de texte fiind mai apropiate de uzul lingvistic curent al epocii decât traducerile, putem presupune că tiparul cu articol predomina în uzul curent.

(2) a. cu ştirea *tuturor vecini**lor*** (DÎ, VII, zapis, *Dâmboviţa/*Prahova, 1582);
b. *parte**a*** noastră *toată* (DÎ, XII, zapis, Dâmboviţa, 1595−1596).

Corpusul DÎ conţine 115 structuri cu articol enclitic (1b, 2) şi 6 structuri în care articolul enclitic nu este marcat formal (3):

(3) a. *tot* ***sobor*** să judeci (DÎ, XXXII, act diplomatic, *Transilvania [Ţara Românească, 1600], f. 239^{v});
b. ţi-am tremes în *tot* ***chip*** pre Iurgachi (DÎ, XCIII, scrisoare, [Moldova, 1593]: f. 1^{v});
c. *toate* ***pecetluituri*** dumniii-tale s-au ţinut în samă (DÎ, LXXIX, scrisoare, *Moldova, [1591−1592], f. 1^{r}; refăcut de editor *pecetluituri<le>*);
d. *toţi* ***oameni*** (DÎ, XCIII, scrisoare, [Moldova, 1593], f. 1^{r}; refăcut de editor *oameni<i>*);
e. i-emu vândutu ***parte*** noastră *toată* (DÎ, XLII, zapis, Ilfov, 1600);
f. *toată* ***nevoie*** lor (DÎ, LV, zapis, Vâlcea, [1600]).

Structurile (3d−f) sunt discutabile. În (3d), identificarea articolului enclitic depinde de interpretarea grafiei chirilice, la finală de cuvânt; cel mai probabil, soluţia corectă este cea propusă de editor: *oameni<i>;* slova finală notează un [i] vocalic, plenison, care în ortografia actuală se redă prin *-ii* (primul *i* marcând grafic desinenţa de plural, iar al doilea *i*, articolul enclitic). În (3e−f), numele ar putea fi arti-

BDD-V684 © 2015 Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:58:42 UTC)

culate, forma fiind explicabilă prin reducerea diftongului [e̯a] aton la [ę] (deschis); acest fenomen fonetic dialectal a fost observat în textele vechi din Moldova şi din Transilvania (Gheţie 1966, p. 57); structurile (3e−f), extrase din documente aparţinând ariei sudice, ar putea conţine această particularitate fonetică de tip nordic. În funcţie de interpretarea formelor substantivale din (3d−f) ca fiind nearticulate sau articulate, ponderea structurilor cu articol, în DÎ, este de 95,0−97,5%.

Structurile din DÎ pe care le considerăm **neechivoce formal sub aspectul absenţei articolului** (și anume 3a−c) **atestă utilizarea în documentele din secolul al XVI-lea,** pe de o parte, **a tiparelor cu singularul care exprimă „integralitatea"** (3a − *tot sobor* „întregul sobor, întreg soborul") **sau „totalitatea văzută distributiv"** (3b − *în tot chip* „în orice chip"), iar, pe de altă parte, **a tiparelor cu pluralul [+ numărabil] care exprimă „totalitatea"** (3c − *toate pecetluituri* „toate pecetluiturile").

Exemplele (3a−c) au o relevanţă scăzută pentru limba vorbită în epocă: (3a) face parte din mesajul împăratului Austriei, fiind un text redactat după expunerea verbală a lui Carlo Magno, iar (3b−c) apar în scrisori adresate lui Petru Șchiopul probabil de către Gheorghe sau Nicolae Hrisoverghi, respectiv de către un necunoscut aflat în Imperiul Otoman (DÎ, p. 127, 171, 184−185). Structurile (3a−c) sunt **insuficiente pentru a presupune doar pe baza lor că tiparul fără articol era utilizat și în vorbirea curentă din epocă.**

2.3. Interpretarea semantică a structurilor fără articol

Deși **nedeterminate formal** prin articulare cu articolul definit, grupurile nominale (3a−c) sunt totuși, din punct de vedere semantic, **expresii referenţiale [+ definite].**

Referenţialitatea grupului nominal este legată, în general, de prezenţa articolului, aceasta fiind funcţia principală a articolului în Gramatica Universală (GALR 2008, vol. II, p. 78−79; GR, p. 289) și, anterior, funcţia sa definitorie în gramatica tradiţională (GLR, vol. I, p. 97−98, 112−113).

A. Ledgeway (2012 p. 107) a discutat situaţia specială din româna contemporană, în care un grup nominal construit cu prepoziţie şi nedeterminat sintactic (adică lipsit formal de articol definit sau de alt determinant cu trăsătura [+ definit], precum adjectivele demonstrative), are, totuși, contextual referinţă [+ definită] (*sub pat*, cu un sens contextual precum „sub patul din dormitor"). Similar, în (3b), structura *tot chip* este integrată într-un grup prepoziţional: *în tot chip* „în tot chipul pe care l-am cunoscut etc."

Structurile vechi erau însă mai variate formal. Interpretarea referenţială este foarte clară în (3a) și în (3c), în poziţia sintactică de subiect: *tot sobor*, *toate pecetluituri* sunt subiecte în propoziţie; în româna veche (ca și în româna contemporană), subiectul din structurile tipice era determinat (despre caracterul neobișnuit al utilizării subiectului nearticulat, la singular, în română, vezi și GLR, vol. I, p. 112); subiectul nedeterminat, nonreferenţial, a fost înregistrat, în româna veche,

BDD-V684 © 2015 Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:58:42 UTC)

doar în anumite tipuri de contexte (*nu trebuiaşte sănătoşilor **vraci***, Coresi, în TR, p. 565; Stan 2013, p. 143−144).

Grupurile nominale din (3a−c), nedeterminate sintactic, dar având referinţă [+ definită], impun **o dublă abordare teoretică a problemei nedeterminării: sintactică şi semantică.** Tratarea în termeni pur formali a absenţei articolului este aici insuficientă, pentru că nu permite, din perspectivă tipologică, relevarea specificităţii expresiilor referenţiale [+ definite] nedeterminate sintactic (cf. Neamţu 2014 [2000], p. 271−273, care ridică problema de principiu a valorii sau a înţelesului *nedeterminării,* dat fiind că orice categorie gramaticală trebuie să aibă expresie şi conţinut; autorul a avut însă în vedere, în particular, categoria gramaticală a determinării, bazată pe un sistem de opoziţii în gramatica structuralistă, statutul nedeterminării în acest sistem).

2.4. Originea structurilor fără articol, în documentele originale vechi

Toate cele 3 tipuri de expresii referenţiale [+ definite] nedeterminate sintactic din documentele vechi (3a−c) au corespondente romanice; cf.:

– în franceza veche (Buridant 2000, p. 164) − singularul care exprimă „integralitatea”, *toute nuit* „toute la nuit”, *tute pais* „une paix totale” (*La Chanson de Roland*), *toute parole* „tout ce qu’on dit”; pluralul care exprimă „totalitatea”, *en totes terres* „dans tous les pays” (glosele autorului);

– în napoletana veche (Ledgeway 2009, p. 214) − singularul care exprimă „totalitatea văzută distributiv”, în structuri fixate, *tutta cosa* „tutto”; pluralul totalităţii, în structuri fixate, *tucte cose* „tutto” (glosele autorului).

Comparaţia romanică sugerează faptul că **structurile româneşti (3a−c) ar putea fi urme ale tiparului TŌTUS HŎMO, conservat în documente din secolul al XVI-lea.**

Date fiind însă caracteristicile documentelor în discuţie (vezi *supra*, **2.2.**), nu putem exclude **posibilitatea şi a unei influenţe străine.**

2.5. Topica adjectivului *tot* în documentele originale din secolul al XVI-lea

În documente (DÎ), cuantificatorul este antepus (1b, 2a, 3a−d, 3f) sau postpus numelui (ne)articulat (2b, 3e). La genitv-dativ, cuantificatorul este totdeauna antepus (genitiv, în 2a).

Postpunerea cuantificatorului *tot* (în documentele vechi netraduse) **atestă faptul că *tot* era, ca şi astăzi, un cuantificator din categoria celor numiţi „flotanţi”,** cu topică liberă (în bibliografia de orientare generativă, conceptul este implicat în precizarea condiţiilor sintactice care permit deplasarea cuantificatorilor şi distanţarea acestora de grupul nominal cuantificat; Chomsky 1982, p. 219; vezi, recent, C. Stan, în GR, p. 326−327, cu referire la româna actuală).

2.6. Structurile fără articol în traduceri şi în textele originale culte

Tiparul fără articol (3) este prezent şi în unele traduceri din secolul al XVI-lea:

(4) a. *toată **zi** să ne învăţăm dereptăţiei tale* (CL, f. 41^{v});
b. vă rugăm *toţi* sfinţi ***părinţi*** (CCat., f. 2^{r}).

BDD-V684 © 2015 Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:58:42 UTC)

Structurile fără articol sunt numeroase în secolul al XVI-lea (Densusianu 1938, p. 382–383); exemplele au fost înregistrate în textele rotacizante (Rosetti 1986, p. 496), dar și în texte din centrul Transilvaniei, Banat, Muntenia (Al. Mareş, în CL, p. 74; Alexandra Roman Moraru, în CCat., p. 74; Emanuela Buză şi Florentina Zgraon, în TR, p. 509; Gh. Chivu, în CS, p. 178).

Comparaţia tipăriturilor coresiene pune în evidenţă o **tendinţă de extindere a structurilor cu articularea enclitică a numelui după adjectivul cuantificator *tot:***

(5) mainte de *toate* ***veacure*** (*Crezul*, în CCat., f. 7^{r}; pl. numărabil) → de *toate veacure**le*** (CL, f. 29^{v}; cf. CM 194, f. 256^{v}).

Tiparul fără articol a fost înregistrat și în texte originale (laice) culte sau în traduceri din a doua parte a epocii vechi (după jumătatea secolului al XVII-lea):

(6) a. decât *toate* ***mirosuri*** scumpe (DVS, oct., f. 65^{v});
b. leudacz pre jel *tote* ***namurj*** (= *lăudaţi pre el toate neamuri;* PAnon., p. 281; Pantaleone, în PAnon., p. 75).

Structura fără articol apare în poziţie sintactică de tip adverbial (circumstanţial) (4a), după prepoziţie (5, 6a) sau în poziţie de vocativ (4b, 6b).

În structurile fără articol înregistrate (4−6), ca și în (3a−c, **2.5.**), *tot* este antepus numelui.

Din punct de vedere semantic, gruparea circumstanţială *toată zi* (4a), aflată în poziţie de tip adverbial, este o expresie nonreferenţială. Celelalte grupări (4b, 5, 6), ca și (3a−c), sunt expresii referenţiale [+ definite], deși nedeterminate sintactic prin articulare (vezi *supra*, **2.3.**).

2.7. Originea structurilor fără articol, în traduceri și în textele originale culte

Structurile (4−6), ca și structurile (3a−c), au corespondente vechi romanice (vezi *supra*, **1.**, **2.3.**).

Structura (4a) conţine un singular nearticulat, cu valoare de „integralitate”: *toată zi* „întreaga zi” − cf. v.fr. *toute nuit* „toute la nuit” (*apud* Buridant 2000, p. 164); v.it. *per tutto di* (Meyer-Lübke 1900, p. 204). Structurile (4b, 5, 6) conţin plurale care exprimă „totalitatea” − cf. v.fr. *en totes terres* „dans tous les pays” (*apud* Buridant 2000, *loc. cit.*); v.it. *di tutte parti* (Meyer-Lübke 1900, *loc. cit.*).

Structurile românești (4−6), ca și (3a−c), **ar putea fi urme ale tiparului TŌTUS HŎMO. În special pentru traducerile din limbi în care nu există articol (cum este slavona), ar putea fi invocată și influenţa textului străin.**

3. Concluzii

În româna veche, cuantificatorul *tot* (sg./pl.) se putea combina cu nume nearticulate.

BDD-V684 © 2015 Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:58:42 UTC)

Structura *tot* + nume (fără articol) ar putea fi continuatoare a tiparului vechi romanic (c) TŌTUS HŎMO. Către această explicaţie conduce faptul că toate structurile din româna veche au corespondente vechi romanice şi exprimă sensuri existente în idiomurile romanice vechi.

Structurile româneşti fără articol au fost înregistrate în texte care ar putea conţine influenţe ale unor modele sintactice străine, în speţă influenţa unor limbi în care nu există articol; principalul model ar putea fi cel slavon.

Limba română a pierdut tiparul vechi romanic, fără articol. Structurile de acest tip, relativ frecvente în secolul al XVI-lea, erau în regres în a doua parte a epocii vechi, după jumătatea secolului al XVII-lea. Tiparele cu articol (a) TŌTUS ĬLLE HŎMO, (b) ĬLLE HŎMO TŌTUS erau preferate în documentele originale din secolul al XVI-lea, ceea ce sugerează că, probabil, acestea au fost tipurile de structură utilizate curent şi în vorbire. Dinamica structurilor grupului nominal cuantificat prin *tot* s-a caracterizat prin tendinţa de generalizare a tiparelor cu articol.

ABREVIERI BIBLIOGRAFICE. SIGLE

CORPUS

CCat. = Coresi, *Catehism* [Braşov, c. 1560]. Ediţe critică de Alexandra Roman Moraru, în TR, p. 19–128.

CL = *Liturghierul lui Coresi* [Braşov, 1570]. Text stabilit, studiu introductiv şi indice de Al. Mareş, Editura Academiei R.S.R., Bucureşti, 1969.

CM = Coresi, *Tâlcul evangheliilor şi Molitevnic rumânesc*. Ediţie critică de Vladimir Drimba. Cu un studiu introductiv de Ion Gheţie, Editura Academiei R.S.R. Bucureşti, 1988.

CS = *Codex Sturdzanus*. Studiu filologic, studiu lingvistic, ediţie de text şi indice de cuvinte de Gheorghe Chivu, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1993.

CV = *Codicele Voroneţean* [1563–1583]. Ediţie critică, studiu filologic şi studiu lingvistic de Mariana Costinescu, Bucureşti, Editura Minerva, 1981.

DÎ = *Documente şi însemnări româneşti din secolul al XVI-lea*. Text stabilit şi indice de Gheorghe Chivu, Magdalena Georgescu, Magdalena Ioniţă, Alexandru Mareş şi Alexandra Roman-Moraru. Introducere de Alexandru Mareş, Editura Academiei R.S.R., Bucureşti, 1979.

DVS = Dosoftei, *Viaţa şi petrecerea svinţilor*, Iaşi, 1682–1686 (Biblioteca Academiei Române, Bucureşti].

PAnon. = *Psaltire* anonimă [Banat-Hunedoara, c. 1660]. Vezi Daniele Pantaleoni, *Texte româneşti vechi cu alfabet latin:* ***Psalterium Hungaricum*** *în traducere anonimă din secolul al XVII-lea*, Editura Universităţii de Vest, [Timişoara,] 2008.

PH = *Psaltirea Hurmuzaki* [Moldova, c. 1490–1516], vil. I. Studiu filologic, studiu lingvistic şi ediţie de Ion Gheţie şi Mirela Teodorescu, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2005.

TR = *Texte româneşti din secolul al XVI-lea*, I. *Catehismul lui Coresi* II. *Pravila lui Coresi*, III. *Fragmentul Todorescu*, IV. *Glosele Bogdan*, V. *Prefeţe şi epiloguri*. Ediţii critice de Emanuela Buză, Gheorghe Chivu, Magdalena Georgescu, Ion Gheţie, Alexandra Roman Moraru, Florentina Zgraon. Coordonator Ion Gheţie, Editura Academiei R.S.R., Bucureşti, 1982.

BDD-V684 © 2015 Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:58:42 UTC)

BIBLIOGRAFIE DE REFERINŢĂ

Buridant 2000 = Claude Buridant, *Grammaire nouvelle de l'ancien français*, SEDES, Paris, 2000.
Chomsky 1982 = Noam Chomsky, *Lectures on Government and Binding*, Foris, Dordrecht–Cinnaminson, 1982.
Densusianu 1938 = Ovide Densusianu, *Histoire de la langue roumaine*, vol. II, Ernest Leroux, Paris, 1938.
Elcock 1960 = W. D. Elcock, *The Romance Languages*, Faber & Faber, London, 1960.
GALR 2008 = *Gramatica limbii române*, vol. I–II. Tiraj nou, revizuit, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2008 (tirajul I: 2005).
Gheţie 1966 = Ion Gheţie, *Consideraţii filologice şi lingvistice asupra „Evangheliarului din Petersburg"*, în SCL, XVII, 1966, nr. 1, p. 47–79.
GLR = *Gramatica limbii române*, vol. I–II. Ediţia a II-a revăzută şi adăugită, Editura Academiei R.P.R., Bucureşti, 1963 (tiraj nou: 1966).
GR = *The Grammar of Romanian*, Oxford University Press, Oxford, 2013.
ILRL = Ion Gheţie (ed.), *Istoria limbii române literare. Epoca veche (1532–1780)*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1997.
Jones 1993 = Michael Allan Jones, *Sardinian Syntax*, Routledge, London–New York, 1993.
Ledgeway 2009 = Adam Ledgeway, *Grammatica diacronica del napoletano*, Niemeyer, Tübingen, 2009.
Ledgeway 2012 = Adam Ledgeway, *From Latin to Romance. Morphosyntactic Typology and Change*, Oxford University Press, Oxford, 2012.
Lombard 1974 = Alf Lombard, *La langue roumaine. Une présentation*, Klincksieck, Paris, 1974.
Meyer-Lübke 1900 = W. Meyer-Lübke, *Grammaire des langues romanes*, vol. III, Welter, Paris, 1900.
Neamţu 2014 = G. G. Neamţu, *Observaţii pe marginea conceptelor de „articol" şi „determinare"*, în idem, *Studii şi articole gramaticale*, Napoca Nova, [Cluj-Napoca,] 2014, p. 270−281; publicat anterior în StUBB, Philologia, XLV, 2000, fasc. 1, p. 19−31.
Niculescu 1965 = Alexandru Niculescu, *Individualitatea limbii române între limbile romanice*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1965.
Nunes 1989 = José Joachim Nunes, *Compêndio de gramática histórica portuguesa*, Clássica Editora, Lisboa, 1989.
Penny 2004 = Ralph Penny, *Variation and Change in Spanish*, Cambridge University Press, Cambridge, 2004.
Poerck–Mourin 1961 = G. de Poerck, L. Mourin, *Introduction à la morphologie comparée des langues romanes, basée sur des traductions anciennes des Actes des Apôtres*, vol. I. *Ancien portugais et ancien castillan*, De Tempel, Bruges, 1961.
Poletto 2014 = Cecilia Poletto, *Word Order in Old Italian*, Oxford University Press, Oxford, 2014.
Rosetti 1986 = Al. Rosetti, *Istoria limbii române*, [vol.] I. *De la origini până la începutul secolului al XVII-lea.* Ediţie definitivă, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, [Bucureşti,] 1986 (ed. I, 1938).
SCL = „Studii şi cercetări lingvistice", Bucureşti, I, 1950 şi urm.
Stan 2013 = Camelia Stan, *O sintaxă diacronică a limbii române vechi*, Editura Universităţii din Bucureşti, Bucureşti, 2013.
StUBB = „Studia Universitatis «Babeş-Bolyai»", Cluj, I, 1956 şi urm.
Theil 1887 = M. Theil, *Dictionnaire latin-français*, Firmin–Didot, Paris, 1887.
Väänänen 1981 = Veikko Väänänen, *Introduction au latin vulgaire*, 3ème éd., Klincksieck, Paris, 1981.

SYNTACTIC FEATURES OF ADJECTIVE TOT IN OLD ROMANIAN (*Abstract*)

Romanian contrasts with other Romance languages in that the definite article is present in the structure of the type TŌTUS ĬLLE HŎMO (sg./pl.). In old Romanian, *tot* may combine with articleless

BDD-V684 © 2015 Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:58:42 UTC)

nouns. This paper presents the syntactic features of the quantifier *tot*, touching upon the following problems: the Latin origin of the pattern TŌTUS HŎMO (sg./pl.) and its evolution in Romanian.

Cuvinte-cheie: *grup nominal, cuantificator, articol definit.*
Keywords: *noun phrase, quantifier, definite article.*

Universitatea din București
Facultatea de Litere
Bucureşti, str. Edgar Quinet, 5–7
camistan@gmail.com

BDD-V684 © 2015 Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:58:42 UTC)